

Акімов О. О.,

*кандидат наук з державного управління, доцент,
начальник відділу правового забезпечення
Національної служби посередництва і примирення*

Акімова Л. М.,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та
економіки природокористування НУВГП*

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В сучасному суспільстві зміст освіти відіграє ключову роль у розбудові національної системи освіти України, забезпеченні її інноваційного розвитку, приведенні у відповідність до європейських та світових стандартів. Одним зі шляхів модернізації змісту української освіти, узгодження його із сучасними потребами суспільства, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження. У зв'язку з цим зростає роль вищих навчальних закладів (далі — ВНЗ) у підготовці і випуску висококваліфікованих спеціалістів в галузі державного управління. Переорієнтація сучасної вищої освіти на європейські стандарти передбачає насамперед підготовку компетентного фахівця, здатного практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки й досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики. Ніколи питання про компетентність не постає так гостро, як у випадку, коли мова йде про професійне становлення спеціаліста в галузі державного управління.

Застосування компетентнісного підходу в системі вищої освіти не замінює традиційну для вітчизняної освіти систему «знання, уміння, навички», а створює передумови для більшого та гнучкішого наближення результатів освіти до потреб і вимог ринку праці, подальшого розвитку освітніх технологій та системи освіти в цілому. За своєю природою компетентнісний підхід у навчанні й освіти є цільовим. Навчається не просто спеціаліст широкого профілю, а людина, яка буде добре вміти виконувати абсолютно конкретне коло робіт в галузі державного управління. Тому, на нашу думку, варто розглядати компетентнісний підхід як чинник модернізації вищої освіти.

Сучасна ринкова економіка вимагає появи нових спеціалістів, що володіють такими якостями як активність, креативність, комунікаційність, уміння працювати з людьми, самостійність, мобільність, конкурентоздатність. Адже завдання сучасної вищої освіти полягає не тільки в тому, щоб дати професійні знання, а й у тому, щоб підготувати фахівця, який глибоко розуміє і знає свою роль у суспільстві, вміє творчо використовувати здобуті знання на практиці, вміє працювати з людьми, у колективі, цінує колективний досвід, прислухається до думки колег, критично оцінює досягнуте та вільно спілкується іноземною мовою. Отже, майбутній професіонал повинен володіти прагненням до самоосвіти протягом всього життя, освоїти нові технології, розуміти можливості їх використання, вміти приймати самостійні рішення, адаптуватися в соціумі і майбутньому професійному середовищі, працювати в команді, бути готовим до перевантажень, стресових ситуацій і вміти швидко з них виходити. У зв'язку з цим підготовка компетентних фахівців є одним із пріоритетних завдань сучасної професійної освіти.

Виховання такої соціально і професійно активної особистості вимагає від педагогів сучасної вищої школи застосування абсолютно нових методів, прийомів і форм роботи. Щоб сформувавши компетентного випускника ВНЗ в усіх потенційно значущих сферах професійної освіти і власне життєдіяльності, необхідно застосовувати активні методи навчання, технології, що розвивають, перш за все, пізнавальну, комунікативну й особистісну активність сьогоднішніх студентів та слухачів. Слід зазначити, що при всій затребуваності компетентного підходу поки що не склалося серед науковців єдиного і стійкого розуміння як самої сутності підходу, так і його основних понять «компетентність» і «компетенція».

Загальними для всіх визначень компетентності є розуміння її як здатності особистості справлятися з різними задачами. Поняття «компетенція» включає не тільки когнітивну й операційно-технологічну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну, поведінкову сторони (результати освіти, знання, уміння, систему ціннісних орієнтацій). Ці сторони тісно пов'язані в структурі загальної компетенції особистості, тому кожний компонент може впливати на розвиток інших компонентів [5, с. 191–192]. Компетенція проявляється в умінні здійснювати вибір, виходячи з адекватної оцінки своїх можливостей в конкретній ситуації, і пов'язана з мотивацією на неперервну освіту.

У формуванні компетентності вирішальну роль відіграє не лише зміст освіти, але також і освітнє середовище ВНЗ, організація освітнього процесу, освітні технології, включаючи самостійну роботу студентів тощо. Компетентність – інтегрована здатність особистості, яка набута у процесі навчання. Вона охоплює: знання, уміння, навички, досвід, цінності та ставлення, які можуть цілісно реалізуватися на практиці, тому компетентність не може бути зведена лише до фактичних знань. Таке розуміння компетентності склалося у працях Н. Талізінної, Н. Печенюк, В. Шадрікова. Коли йдеться про компетентність як наслідок оволодіння знаннями, навичками, досвідом, акцент робиться на тому, якими повинні бути ці знання, навички і досвід. Коли ми розглядаємо компетентності як особистісні новоутворення, то на перший план висуваються питання структури цих новоутворень, компонентів їх складових і зв'язків цих компонентів [9, с. 10]. А. Хуторський визначає компетентність як володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до неї і до предмета діяльності.

З позиції іншого вченого В. Клименка, компетентність виступає як характеристика успішності навчання, а компетенції – як цілі навчального процесу. На його думку, це дозволить по-новому розглядати якість освітнього процесу у ВНЗ [2]. О. Пометун розглядає компетентність як спеціальним шляхом структуровані набори знань, умінь, навичок, спроможностей й ставлень, що дозволяють майбутньому фахівцю визначити, тобто ідентифікувати і розв'язувати незалежно від контексту проблеми, що є характерними для певного напряму професійної діяльності [9].

З точки зору О. Лебедева, компетентність в освіті – це рівень освіченості [4]. Отже, компетентність у певній діяльності – це набір усього того, що дає змогу людині успішно впоратися з цією справою. Загальною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї життєдіяльності [3, с. 57]. За О. Лебедевим компетентнісний підхід – сукупність загальних принципів організації освітнього процесу і оцінки освітніх результатів [4].

Компетентнісний підхід передбачає чітку орієнтацію на майбутнє, яка проявляється у можливості побудови своєї освіти з врахуванням успішності в особистісній і професійній діяльності. Компетентнісний підхід дозволяє: перейти в професійній освіті до

орієнтації на застосування й організацію знань; покласти в основу стратегію підвищення гнучкості на користь розширення можливостей працевлаштування і виконання завдань; орієнтувати людську діяльність на нескінченну розмаїтість професійних і життєвих ситуацій [6, с. 17].

Побудова освітнього процесу на основі компетентісного підходу передбачає: постановку освітніх цілей в контексті розвитку у студента та слухача здатності самостійно розв'язувати проблеми в сфері професійної діяльності; відбір змісту професійної підготовки в освітньому процесі, який спирається на цілісне уявлення про сукупність навчально-професійних задач; організацію освітнього процесу, яка спрямована на створення умов для формування у студентів досвіду самостійного розв'язання пізнавальних, комунікативних, організаційних, моральних та інших проблем професійної діяльності; оцінку досягнутих результатів, яка передбачає альтернативу перевірці нормованих змістових одиниць — оцінку компетентності студента [7, с. 6]. Новий погляд на стандарти освіти передбачає розвиток у майбутніх фахівців певного набору компетентностей.

Підготовка спеціаліста повинна забезпечувати формування таких груп компетенцій: академічних компетентностей — знання й уміння з вивчених дисциплін, здібності й уміння вчитися; соціально-особистісних компетенцій — культурно-ціннісні орієнтації, знання ідеологічних, моральних цінностей суспільства і держави, уміння дотримуватися їх; професійних компетенцій — знання й уміння формулювати проблему, розв'язувати задачі, розробляти плани і забезпечувати їх виконання в обраній сфері професійної діяльності. Проблема впровадження компетентісного підходу вимагає одночасного перетворення і змісту, і форм освітнього процесу. Причому змінені форми повинні забезпечувати студентам не стільки знання про компетенції, скільки виконання діяльності на її основі протягом всього часу навчання, а зміст складе предметну основу цієї діяльності.

Тому процес компетентісної освіти повинен забезпечити: внутрішню мотивацію учіння як джерела саморуку; самоорганізацію в процесі навчальної діяльності як умову оволодіння цілісною діяльністю; самодиференціацію, що дозволяє кожному визначати свій рівень засвоєння того чи іншого навчального матеріалу; досягнення студентами особистісно значущих результатів. Освіта, орієнтована лише на отримання знань, означає сьогодні орієнтацію

на минуле. Необхідність модернізації вищої освіти дозволяє виділити такі ключові (базові) компетентності випускника ВНЗ: 1) прийняття активної життєвої і професійної позиції; 2) орієнтація на соціальне і професійне самовизначення і самореалізацію, здатність до самоорганізації; 3) освоєння основних професійних навичок, практичних умінь у професійній сфері; 4) формування й володіння професійними цінностями й якостями, що відповідають загальнолюдським нормам; 5) досягнення сучасного загальнокультурного рівня і сформованість професійної культури [8].

Дослідники проблеми компетентнісного підходу доводять, що ключові, життєві компетенції виконують низку функцій, а саме: сприяють досягненню успіхів у житті; підвищують рівень якості функціонування суспільних інститутів; дають змогу особистості адаптуватися до життєвого різноманіття в умовах відкритого світового простору [1]. Отже, компетентнісний підхід є одним із сучасних підходів до розробки змісту освіти. Компетентнісний підхід у вищій освіті – методологічний напрямок системно-діяльнісного підходу до змісту підготовки спеціалістів, в основі якого лежать категорії «компетентність» і «компетенція». З введенням компетентнісного підходу до системи вищої освіти у ВНЗ з'являється можливість якісних змін у підготовці випускників. Такий підхід у вищій освіті сприяє підвищенню рівня компетентності студентів та слухачів, зокрема їхньої мобільності і стійкості до життєвих викликів.

Список використаних джерел

1. Драч І. І. Компетентнісний підхід як засіб модернізації змісту вищої освіти / І. І. Драч // Проблеми освіти : [наук. зб.] / кол. авт. – К. : Інститут інновац. технологій і змісту освіти МОН України. – 2008. – Вип. 57. – С. 44–48.
2. Клименко В. А. Образование в современном обществе: проблемы и перспективы развития: моногр. / В. А. Клименко. – Минск : БНТУ, 2007. – 294 с.
3. Зеер Э. Ф., Павлова А. М., Сыманюк Э. Э. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: учебное пособие. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2005. – 216 с.
4. Лебедев О. Е. Компетентностный подход в образовании // Школьные технологии. – 2004. – № 5. – С. 3–12.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник / Неля Євтихіївна Мойсеюк. – [5-е вид.]. – К., 2007. – 656 с.

6. Новікова Л. М. Болонський процес у дії кредитно-модульної системи навчання: навч. посібник / За ред. М. І. Приходько, С. Т. Золотухіна. – Павлоград : ЗПІЕУ, 2006. – С. 17.

7. Разработка программ подготовки профессорско-преподавательского состава к проектированию образовательного процесса в контексте компетентного подхода : монография / Под ред. Г. А. Бордовского, Н. Ф. Радионовой, А. В. Тряпицына. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2010. – 243 с.

8. Розвиток вищої освіти України в умовах глобалізації // Держава та регіони. – 2009. – № 1. – С. 211–218.

9. Чернова Ю. К. Технология реализации компетентного подхода при подготовке специалистов // Вектор науки ТГУ. – № 1 (1), 2010. – С. 10–14.